

IZVJEŠTAJ O PRIMJENI ZAKONA O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA U 2021. GODINI

Rezultati istraživanja praćenja primjene Zakona o slobodi pristupa informacijama na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini sprovedenog u prvih devet mjeseci tekuće godine.

Banja Luka, 2021.

Uvod

Slobodni pristup informacijama smatra se jednim od preduslova odgovornog i transparentnog rada javne vlasti. Aktivno učešće građana u političkim procesima, i kvalitet njihovog učešća, direktno zavisi od toga koliko su građani upoznati sa informacijama od javnog značaja. Većina takvih informacija nalazi se u posjedu državnih organa ili javnih institucija koje su pod njihovom direktnom kontrolom, i zbog toga je njihovo objelodanjivanje poželjan proces od kojeg zavisi javnost uprave i demokratizacija procesa odlučivanja. Upoznatost sa relevantnim podacima je od ključne važnosti za razumijevanje rada institucija, te u tom kontekstu, danas nije moguće zamisliti kvalitetnu participaciju u procesima političkog odlučivanja, ukoliko ne postoje informisanost i uvid u rad javnih institucija.

Transparency International BiH je u prvih devet mjeseci tekuće godine sprovodio tri istraživanja prilikom kojih je pratio i primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Istraživanja primjene zakona o slobodi pristupa informacijama

Prvo istraživanje odnosilo se na prikupljanje informacija o poslovanju javnih preduzeća u Bosni i Hercegovini, prilikom kojeg su tražene informacije o sastavu upravljačkih organa (direktora i članova upravnog odbora) i iznosima njihovih plata i naknada, podaci o broju zaposlenih, finansijskim izvještajima i izvještajima eksterne revizije. U okviru istraživanja upućena su 442 zahtjeva za pristup informacijama. U zakonom predviđenom roku od 15 dana od dana prijema zahtjeva postupila su 233 javna preduzeća, 91 preduzeće postupilo je po zahtjevu nakon isteka zakonom propisanog roka, dok 98 preduzeća uopšte nije postupilo po zahtjevu, zbog čega je Transparency International BiH izjavio 98 žalbi zbog "ćutanja uprave".

22 javna preduzeća odbila su dostaviti tražene informacije, te su izjavljene 22 žalbe drugostepenom organu. 19 javnih preduzeća usvojilo je žalbe i dostavilo tražene informacije, a u tri slučaja zbog nedostavljanja traženih informacija pokrenuti su upravni sporovi protiv javnih preduzeća pred nadležnim sudovima.

Podneseni zahtjevi javnim preduzećima	Postupanja u zakonskom roku	Postupanja nakon isteka zakonskog roka	Žalbe zbog "ćutanja uprave"	Žalbe na odluke organa	Upravni sporovi
442	233 (52,7%)	91(20,5%)	98 (22,1%)	22 (4,9%)	3 (0,6%)

U okviru drugog istraživanja TI BiH je uputio 122 zahtjeva za pristup informacijama relevantnim ministarstvima na svim nivoima vlasti, kao i najvećim opštinama, tražeći od njih da dostave informacije o sredstvima koja su dodijelili udruženjima građana i fondacijama (npr. sportske, sindikalne, kulturne, vjerske, udruženja penzionera, veterana itd.).

U zakonom predviđenom roku postupila su 73 javna organa, 49 organa je postupilo nakon proteka zakonskog roka, dok su 24 organa ignorisala zahtjev, zbog čega je TI BiH podnosio žalbe zbog "ćutanja uprave". 12 javnih organa odbila su zahtjev za pristup informacijama, zbog čega je TI BiH izjavljivao žalbe drugostepenim

organima. 7 drugostepenih organa usvojilo je žalbu, a u 5 predmeta pokrenuti su upravni sporovi pred nadležnim sudovima.

Podneseni zahtjevi opštinama i ministarstvima	Postupanja u zakonskom roku	Postupanja nakon isteka zakonskog roka	Žalbe zbog "ćutanja uprave"	Žalbe na odluke organa	Upravni sporovi
122	73 (59,8%)	49 (40,1%)	24 (19,6%)	12 (9,8%)	7 (5,7%)

Treće istraživanje o monitoringu suđenja u predmetima korupcije zahtijevalo je prikupljanje informacija o tekućim i okončanim krivičnim postupcima iz ukupno 34 predmeta, a zahtjevi su upućeni na adrese 34 pravosudne institucije. Na 34 poslata zahtjeva, sudovi su u zakonom ostavljenom roku dostavili informacije iz 15 predmeta, a po 2 zahtjeva informacije su dostavljene po izjavljenoj urgenciji.

Kantonalni sud u Sarajevu je zahtijevao dodatni rok zbog većeg broj upućenih zahtjeva. Primjetne su i razlike između sudova, a zabrinjava praksa Kantonalnog suda u Tuzli koji nije odgovorio ni na jedan zahtjev i po izjavljenim urgencijama. Pojedini sudovi, kao što su Kantonalni sud u Bihaću, Osnovni sud u Banjaluci i Sud BiH demonstrirali su zavidnu transparentnost i ažurnost u radu dostavljajući pravovremene i potpune informacije. Ipak, zabilježeni su i slučajevi da sudovi smatraju da to što postupak nije pravosnažno okončan znači da javnost nema pravo pristup informacijama iz predmeta, a što uključuje i kopije prvostepene presude.

U većini slučajeva sudovi su u odlukama po zahtjevima isticali da su prvo zahtijevali odobrenje postupajućeg sudije za pristup informacijama iz predmeta, iako Zakon o slobodi pristupa informacijama predviđa da u prvom stepenu samostalno postupa službenik za informisanje.

Podneseni zahtjevi pravosudnim institucijama	Postupanja u zakonskom roku	Postupanja nakon isteka zakonskog roka	Žalbe zbog "ćutanja uprave"	Žalbe na odluke organa	Upravni sporovi
34	15 (44,1%)	7 (20,5%)	12 (postupci u toku) (23,5%)	1 (2,9%)	0

U okviru projekta „Centar za pružanje pravne pomoći u borbi protiv korupcije“ Transparency International BiH uputio je više desetina zahtjeva za pristup informacijama, te pružao savjetodavnu pravnu pomoć građanima pri formulisanju zahtjeva, sastavljanju žalbi i tužbi u slučajevima kršenja prava na pristup informacijama.

U prvih devet mjeseci tekuće godine pružajući pravnu pomoć građanima TI BiH je pokrenuo 3 upravna spora zbog kršenja odredbi Zakona o slobodi pristupa informacijama, dok su 4 tužbe sastavljene za istraživačke novinare koji su se obraćali za pravnu podršku našem Centru.

U tom kontekstu značajno je spomenuti da su Centri civilnih inicijativa uz pravnu podršku naše organizacija, tokom ove godine dobili značajnu presudu protiv Vlade HNK zbog nedostavljanja osnovnih informacija o radu Vlade (informacije o satnici sjednice, prisutnima, agendi, itd.), a Kantonalni sud u Mostaru je zaključio da Vlada

ne smije svojim odlukama derogirati primjenu ZOSPI, kao i da je dužna sačiniti i novi sadržaj informacije kada to nalažu okolnosti.

Statistički prikaz postupanja javnih organa u sva tri istraživanja

Podneseni zahtjevi	Postupanja u zakonskom roku	Postupanja nakon isteka zakonskog roka	Žalbe zbog „ćutanja uprave“	Žalbe na odluke organa	Upravni sporovi
578	321 (55,5)	142 (24,5%)	122 (21,1%)	34 (5,8%)	8 (1,3%)

Analizirajući upravne sporove koje je Transparency International BiH zbog kršenja odredbi Zakona o slobodi pristupa informacijama pokretao pred nadležnim sudovima u kontekstu dužine postupka pred sudom, došlo se do zaključka da se sporovi ove vrste uglavnom rješavaju u okviru od 1-2 godine od dana podnošenja tužbe.

Najbrži u rješavanju spora zbog kršenja prava na pristup informacijama ove godine bio je Kantonalni sud u Zenici, koji je po tužbi novinara Centra za istraživačko novinarstvo donio odluku za svega 3 mjeseca, dok je najsporiji Kantonalni sud u Sarajevu na čije odluke se čeka i po četiri godine.

Ono što treba posebno istaći u odnosu na ranija istraživanja o primjeni Zakona o slobodi pristupa informacijama je da su javni organi napredovali u formalnoj primjeni Zakona, a što je vidljivo na osnovu broja zahtjeva riješenih u okviru zakonskog roka, smanjenja podnesenih urgencija, te manjeg broja žalbi zbog „ćutanja administracije“. Međutim, situacija je potpuno drugačija kada je u pitanju materijalna primjena Zakona o slobodi pristupa informacijama, a u prilog tome govori i podatak da je Transparency International BiH od ukupno 8 pokrenutih upravnih sporova pred nadležnim sudovima samo jedan spor pokrenuo zbog „ćutanja administracije“, a preostali sporovi pokretani su zbog pogrešne primjene Zakona.

Osnovni problem u postupanju javnih organa jeste neprimjenjivanje ili pogrešna primjena instituta Ispitivanja javnog interesa (član 9 ZOSPI). Javni organi u dosta slučajeva odbiju pristup informacijama samo uz navod da se određena informacija smatra izuzetom od objavljivanja bez da sprovedu test javnog interesa. Takođe sve češće je pozivanje javnih organa na Zakon o zaštiti ličnih podataka BiH, te na taj način izbjegavanje dostavljanja traženih informacija koje se odnose na lica. Javni organi u većini slučajeva ne prave razliku između informacije i ličnog podatka, te, odredbe Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH stavljaju ispred Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH.

U slučajevima kada je od javnih organa tražena dostava različitih ugovora (o javnim nabavkama roba, ugovorima o djelu i sl.) primjetno je odbijanje dostave sa pozivom na izuzetke kod povjerljivih komercijalnih informacija. Potrebno je naglasiti da su javni organi automatski odgovarali da se informacije ne mogu dostaviti, bez da su razmatrali javni interes i kontaktirali treću stranu čiji se komercijalni interesi nastoje zaštititi.